

Aktuální poznatky z úředních kontrol

Kontroly podmíněnosti a národní kontroly hnojiv a krmiv jsou Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským plánovány na základě analýzy rizik. Pro potřeby rizikové analýzy jsou vybrána riziková kritéria upravená pro výběr žadatelů ke každému aktu, za který dozorová organizace odpovídá na základě národní legislativy.

Riziková analýza zahrnuje specifické rizikové faktory, například zařazení zemědělské půdy do oblastí ohrožených dusičnany (zranitelné oblasti), hospodaření na svažitých pozemcích, hospodaření v blízkosti vodních útvarů, existence hospodářských zvířat, chov přežvýkavců společně s nepřežvýkavci a samozřejmě výsledky předchozích kontrol.

Během plánování krmivářských kontrol jsou všechny krmivářské provozy nejprve rozděleny do skupin podle zaregistrovaných činností a na tyto skupiny jsou následně aplikovány jednotlivé rizikové faktory (závady zjištěné během kontrol na místě a výsledky analýz vzorků).

Kontroly hnojiv

Používání, skladování a uvádění do oběhu

Při kontrolách v prvovýrobě je ověřováno skladování, používání hnojiv a vedení evidence v souladu s příslušnou legislativou. V roce 2023 bylo v rámci prvovýroby provedeno celkem 75 úředních kontrol (kontroly plánované, následné, mimořádné na podnět). V 16 případech byly prověřeny oprávněné osoby, kterým bylo ústavem uděleno

Kontrola a odběr vzorků organických hnojiv jsou nezbytnou součástí kontroly vstupů do půdy za účelem zajištění bezpečnosti potravin a krmiv
Foto archiv ÚKZÚZ

na sousedící soukromý pozemek a přílehlou komunikaci. K přímému vniknutí hnojiva do vodních zdrojů nedošlo. V praxi se inspektoři ústavu setkávají s případy, kdy byla statková hnojiva uložena na místech, která nebyla uvedena ve schváleném havarijním plánu jako místa vhodná k uložení hnojiv.

hnůj byl skladován stále na stejné části pozemku v závislosti na ročním období. V jednom případě bylo volně ložené tuhé organické hnojivo skladováno venku na zemědělské půdě ve směsi s hnojem skotu z hluboké podestýlky a hnojem koní. Během provozování příkrmíště nebyla splněna minimální vzdá-

le v nesouladu (příp. v rozporu) s podmínkami registrace.

To, že kaly nejsou používány v souladu se zpracovaným programem použití kalů na zemědělské půdě (aplikace kalu ještě před schválením příslušného programu anebo k dodaným kalům nebyly předloženy programy použití kalu), patří ke každoročním prohrškům. V dalším případě samotné umístění kalu na pozemku nebylo v souladu s programem použití kalů a upravené kaly nebyly použity do měsíce od jejich umístění na cílovém pozemku. Podle uložených upravených kalů na zemědělské půdě a dle Programů použití kalů nebylo zřejmé, o které upravené kaly z které čistírny odpadních vod (ČOV) se jedná. Dále bylo zjištěno, že kontrolovaný subjekt během ukládání a vlastního převozu upravených kalů z ČOV poškodil příjezdovou cestu, která vede přes díl půdního bloku (DPB), jenž se nachází v I. až III. zóně odstupňované ochrany chráněné krajinné oblasti (CHKO). Ihned po upozornění na nedostatky byly skladované kaly odvezeny na kompostárnu. U jiného subjektu byly na zemědělskou půdu použity upravené kaly nesplňující mezní hodnoty obsahu rizikových látek a rizikových prvků uvedených v tabulce 38.2 přílohy č. 38 vyhlášky č. 273/2021 Sb.

Kontroly podmíněnosti

Jedním z hlavních témat zemědělské politiky je řešení negativních dopadů zemědělství na krajinu a životní prostředí. V případě, že žadatel o dotace nedodrží vybrané podmínky, může mu být částka dotací poměrně snížena nebo v nejkrajnějším případě zcela zamítnuta. Plnění standardů a požadavků ověřují dozorové orgány státní správy, přičemž formu a metodu kontroly si každá země EU stanovuje sama podle národních specifíků.

(POR) v ochranných pásmech kolem vodních útvarů (DZES4). Do kontrol podmíněnosti je s novou společnou zemědělskou politikou od roku 2023 znovu zařazena problematika nakládání s upravenými kaly ČOV (jen vybrané požadavky).

V roce 2023 bylo v dané oblasti životního prostředí provedeno celkem 800 kontrol podmíněnosti (počítány kontroly plánované, následné, mimořádné).

Nejčastější pochybení

Porušení požadavků podmíněnosti mají vliv na konečnou výši přiznaných dotací. K nejčastěji konstatovaným pochybením se řadí nepředložení aktuálního schváleného havarijního plánu, nebo Programu použití upravených kalů.

Nepředložení povolení pro nakládání s povrchovými nebo podzemními vodami rovněž řadíme mezi pochybení administrativního rázu. I během kontrol podmíněnosti je zaprotokolováno nesprávné uložení organických hnojiv na zemědělské půdě na místech, která nebyla uvedena v HP jako místa vhodná k uložení hnojiv. A u jednoho subjektu byl zjištěn nevyhovující technický stav skladovacích zařízení závadných látek, kdy zpevněná hnojíště nesplňovala kvalitativní požadavky na skladování statkových hnojiv vodního zákona. Na základě zjištěných skutečností nebylo možno vyloučit možné průsaky a úniky hnojůvky do podzemních vod.

U zemědělských podnikatelů hospodařících v oblastech zranitelných dusičnany bylo zjištěno nesprávné uložení hnojiv na zemědělské půdě, kdy byla hnojiva ukládána na místech, která nebyla v havarijním plánu uvedena jako místa vhodná k uložení hnojiv. Navíc byl separát digestátu uložen způsobem, který ohrožoval životní prostředí. A v neposlední řadě byla porušena podmínka maximální doby uložení na pozemku (12 měsíců).

navíc na hnojení a aplikaci POR u žadatelů o ekoplatbu základní.

Kontroly specifických podmínek v rámci AEKO jsou zaměřeny na dodržování limitů během hnojení v rámci ošetřování travních porostů (louky, pastviny), zatrávňování orné půdy, hnojení v oblastech zařazených do systému NATURA 2000, posuzování limitů hnojení u zeleniny pěstované v rámci integrované produkce, kontrolu provádění pravidelných řezů v ovocných sadech (v ekologickém a integrovaném systému pěstování). Pravidelné ošetřování je kontrolováno rovněž u vinic v režimu integrované produkce.

Pro SZIF jsou navíc každoročně odebrány vzorky technického konopí pro stanovení obsahu tetrahydrokanabinolu.

Nejčastější pochybení

U opatření nadstavbová ochrana vinic nebyl u dvou žadatelů dodržen minimální počet aplikací přípravků na ochranu rostlin povolených v ekologickém zemědělství za rok proti šedé hnilobě, plísní révové a padlí révovému. V dalším případě žadatel v kontrolovaném období (ani v minulosti) nepoužil na ochranu rostlin proti roztočům metodu introdukce roztoče *Typhlodromus pyri*. U jednoho subjektu byla v příkmenném pásu vinice konstatována aplikace herbicidu Roundup Klasik Pro (glyfosát), jehož použití je u doplňkové ochrany vinic zakázáno.

U producentů zeleniny v integrované produkci byla zjištěna aplikace přípravků na ochranu rostlin proti mandelince bramborové, přičemž účinná látka není povolena k použití dle zákona o ekologickém zemědělství.

Zanedbání povinnosti provádět pravidelný řez k prosvětlení korun ovocných stromů, odstranění suchých a nemocných větví u ekologických sadů nebo u sadů v integrované produkci ovoce se řadí k nejčastějším porušením. Jeden chovatel v režimu ekologického zemědělství dostatečně ne-

Tab. 1 – Kontroly používání, skladování a uvádění hnojiv do oběhu v roce 2023

	Kontroly celkem *	Kontroly s porušením **
Kontroly výroby, uvádění hnojiv do oběhu, označování, balení, skladování	230	1 (0,4 %)
Kontroly používání, skladování hnojiv v prvovýrobě	51	13 (25,4 %)
Kontroly sedimentů (prvovýroba)	7	1 (14,2 %)
Kontroly oprávněných osob (prvovýroba)	16	0
Celkem prvovýroba	75	14 (18,6 %)
Celkem kontroly hnojiv dle zákona	305	15 (4,9 %)

*kontroly plánované, následné, mimořádné (na podnět)

**kontroly, během nichž byl porušen minimálně jeden požadavek

Tab. 2 – Kontroly používání, skladování upravených kalů v roce 2023

	Kontroly celkem *	Kontroly s porušením **
Kontroly používání upravených kalů z ČOV	33	3 (9,0 %)

*kontroly plánované, následné, mimořádné (na podnět)

**kontroly, během nichž byl porušen minimálně jeden požadavek

Tab. 3 – Vzorky hnojiv odebrané v roce 2023

Odebrané vzorky	Počet celkem	Nevyhovující
Odborný dozor	139	5 (3,6 %)
Cílené kontroly – vzorky digestátů, kompostů, statkových hnojiv	128	7 (5,4 %)

oprávnění k provádění odběru vzorků půd v rámci agrochemického zkoušení zemědělských půd (AZZP).

Kromě prvovýroby je kontrolní činnost zaměřena také na ověřování podmínek při uvádění hnojiv do oběhu, výroby nebo jejich distribuce v obchodní síti. Za loňský rok ústav realizoval celkem 230 úředních kontrol výroby, uvádění hnojiv a pomocných látek do oběhu, jejich označování, balení.

Zásady při používání upravených kalů z čistíren odpadních vod (ČOV) na zemědělské půdě byly inspektory zkontrolovány v 33 případech (kontroly plánované, následné mimořádné).

Počet vzorků hnojiv odebraných v loňském roce uvádí tabulka 3.

Nejčastější pochybení

Na základě stížnosti bylo provedeno místní šetření, při kterém bylo zjištěno, že při letecké aplikaci hnojiva došlo k úletu hnojiva

V dalším případě byla hnojiva dlouhodobě skladována takovým způsobem, že hrozilo potenciální znečištění vod. Ústavem bylo zaprotokolováno uložení hnojiv na zemědělském pozemku po dobu delší než 24 měsíců, případně statková/organická hnojiva byla ukládána na stejné místo opakovaně nejdříve po třech letech s tím, že

Zavážka kalů na polní hnojíště

Foto archiv ÚKZÚZ

lenost od břehové čáry (50 m). U všech těchto kontrol byla inspektory uložena opatření k nápravě.

U kontrol používání sedimentů v zemědělské prvovýrobě nebylo ústavu zasláno hlášení o předpokládaném použití sedimentu.

Během kontrol hnojiv v obchodní síti byla zjištěna hnojiva, která byla do oběhu uvedena

Tab. 4 – Kontroly podmíněnosti v roce 2023

	Kontroly celkem*	Kontroly s porušením**
Ochrana vod před znečištěním fosforečnany	307	6 (1,9 %)
Kontroly nitratové směrnice	160	2 (1,2 %)
Kontroly DZES 4	333	0
Kontroly celkem	800	8 (1 %)

*kontroly plánované, následné, mimořádné (na podnět)

**kontroly, během nichž byl porušen minimálně jeden požadavek (podmíněnosti nebo národní)

Tab. 5 – Delegované kontroly v roce 2023

	Kontroly celkem *	Kontroly s porušením **
AEKO dle nařízení vlády č. 75/2015	175	2 (1,1 %)
AEKO dle nařízení vlády č. 80/2023	1 096	9 (0,8 %)
Ekologické zemědělství dle nařízení vlády 76/2015	101	1 (0,9 %)
Ekologické zemědělství dle nařízení vlády 81/2023	716	11 (1,5 %)
Ekoplatba základní	247	2 (0,8 %)
Kontroly celkem	2 235	25 (1,1 %)

*kontroly plánované, následné, mimořádné (na podnět)

**kontroly, během nichž byl porušen minimálně jeden požadavek

ÚKZÚZ zajišťuje úřední kontrolu nad dodržováním požadavků podmíněnosti v oblasti životního prostředí u zemědělských podnikatelů hospodařících ve zranitelných oblastech (kontrola tzv. nitratové směrnice), u požadavků platných pro ochranu podzemních vod před znečištěním fosforečnany (PPH1), kontrolu zákazu hnojení a aplikaci přípravků na ochranu rostlin

Delegované kontroly zajišťované pro SZIF

Delegované kontroly jsou ústavem zajišťovány pro platební agenturu (SZIF). Během kontrol je inspektory prověřováno dodržování požadavků plynoucích žadatelům žádajícím o některý z titulů v rámci AEKO, AEKO23 opatření a dodržování minimálních požadavků

vysvětlil, jakým způsobem zajišťuje krmení skotu (nebyla zajištěna produkce vlastního krmení a krmiva byla dodávána smluvně od konvenčních producentů). Skladovací prostory v areálu provozoven vykazovaly naprosto nevyhovující podmínky skladování zemědělských produktů, natožpak ekologické produkce či vstupních komponentů do EZ.

(Pokračování na str. 35)

(Dokončení ze str. 34)

V dalších případech byla všechna hospodářská zvířata chována pouze ve stáji se střechou a neměla zajištěn stálý přístup na otevřená prostranství nebo na pastvu anebo byla zvířata chována v uzavřeném prostoru a býci tak měli k dispozici pouze roštový systém. V neposlední řadě předkládaný výkaz seznamu ekologicky obhospodařovaných ploch neodpovídal skutečnosti anebo bylo prokázáno použití či nákup konvenčního osiva bez udělení výjimky.

A u dvou žadatelů bylo zjištěno uvádění přípravků na ochranu rostlin na trh a skladování přípravků na ochranu rostlin neregistrovanými distributory.

Tab. 6 – Vzorky odebrané v roce 2023

Vzorky	Vzorky celkem	Nevyhovující
Technické konopí	6 vzorků	0

Vzorky technického konopí jsou u pěstitelů odebírány na stanovení obsahu tetrahydrocannabinolu (THC), přičemž plochy využívané k produkci konopí je možné považovat za způsobilé pouze tehdy, pokud obsah THC v použitých odrůdách nepřesáhne hodnotu 0,2 %. Maximální přípustná hodnota 0,2 % nebyla překročena.

Při kontrolách ekologicky hospodařících subjektů bylo v roce 2023 odebráno celkem 121 vzor-

ků. Z toho na orné půdě (18 subjektů) bylo odebráno 32 vzorků rostlinného materiálu plus 31 vzorků půdy. V ekologických sadech (12 subjektů) ústav odebral 13 vzorků listů plus 9 vzorků plodů. U výrobců ekologických krmiv bylo odebráno 13 vzorků na rezidua pesticidů, dále 2 vzorky na GMO a 21 vzorků v rámci monitoringu mykotoxinů.

Vzorky technického konopí jsou u pěstitelů odebírány na stanovení obsahu tetrahydrocannabinolu (THC), přičemž plochy využívané k produkci konopí je možné považovat za způsobilé pouze tehdy, pokud obsah THC v použitých odrůdách nepřesáhne hodnotu 0,2 %. Obsah tetra-

hydrocannabinolu kolísá v závislosti na pěstované odrůdě, popřípadě na době odběru vláken. Maximální přípustná hodnota nebyla překročena u žádného z analyzovaných vzorků.

Kontroly krmiv

Výroba a uvádění krmiv na trh

Úřední kontroly krmiv, doplňkových látek a premixů provádějí

inspektoři oddělení kontroly zemědělských vstupů podle ročních plánů kontrolní činnosti. Úřední kontroly jsou zaměřeny na všechny fáze výroby, skladování a používání krmiv, doplňkových látek a premixů.

Tab. 7 – Kontroly uvádění krmiv na trh v roce 2023

	Kontroly celkem *	Kontroly s porušením **
Kontroly krmiv – obchodní síť	1 224	18 (1,4 %)

*kontroly řádné (plánované), následně, mimořádné (na podnět)
**kontroly, během nichž byl porušen minimálně jeden požadavek

Kontroly jsou zaměřeny na kontrolu výroby a dovozu, krmiv, doplňkových látek, premixů a jejich skladování a označování. V rámci uvádění do oběhu ÚKZÚZ zajišťuje odběr vzorků krmiv, doplňkových látek a premixů, u nichž jsou hodnoceny bezpečnostní a jakostní ukazatele (parametry). V loňském roce vykonali inspektoři celkem 1224 úředních kontrol krmiv.

Běžné kontroly představují plánované kontroly, při kterých je ověřováno dodržování legislativních požadavků v rozsahu provozované činnosti (například plnění podmínek registrace nebo schválení, označování a skladování krmiv, kontroly výrobního zařízení a vybavení, HACCP). Součástí těchto kontrol může být odběr vzorku krmiva za účelem ověření deklarova-

ných nebo bezpečnostních parametrů.

Nejčastější pochybení

V loňském roce inspektoři zjistili nedodržení dekontaminačního programu. Výrobci krmiv

měli v některých případech problém s dodržením řazení po sobě jdoucích krmiv a během výroby tak není dodržen závazně nastavený dekontaminační postup, kdy po granulaci rizikových krmiv s obsahem kokcidostatika jsou řazena krmiva, která jsou určená ke zkrmování v konečné fázi výkrmu. To je však v rozporu se stanoveným dekontaminačním řádem. Každoročně je na základě laboratorních analýz odebraných vzorků zjištěno nedostatečně účinné opatření pro zabránění křížové kontaminace.

Dále bylo u provozovatelů krmivářských podniků konstatováno chybné dávkování komponentů při výrobě krmných směsí nebo uvedení krmné suroviny na trh, jejíž složení neodpovídá skutečnosti.

Z drobnějších nedostatků lze vyjmenovat neuvádění všech povinných informací na označení, kdy výrobce na etiketách premixů neuváděl u některých doplňkových látek identifikační čísla. Jednalo se o doplňkové látky, které nemají stanovený maximální obsah v kompletním krmivu dle přímo použitelných předpisů ES. Ostatní doplňkové látky byly uvedeny správně.

Cílené kontroly a monitoring

Cílené kontroly jsou plánované kontroly, zaměřené na aktuální rizika v krmivovém řetězci.

V uplynulém roce byly aktivity zaměřeny mimo jiné i na kontrolu křížové kontaminace krmiv kokcidostatiky nebo léčivy, sledování obsahu dioxinů, pesticidů, těžkých kovů i přítomnost genetických modifikací nebo zpracovaných živočišných proteinů ve vybraných krmivech. Součástí cílené kontroly je vždy

Tab. 8 – Kontroly prvovýroby v roce 2023

	Kontroly celkem *	Kontroly s porušením **
Kontroly zásad potravinového práva (hygiena krmiv)	302	3 (0,9 %)
Kontroly výrobců pro vlastní potřebu	397	1 (0,2 %)
Celkem kontroly	699	4 (0,5 %)

*kontroly řádné (plánované), následně, mimořádné (na podnět)
**kontroly, během nichž byl porušen minimálně jeden požadavek

odběr vzorku krmiva, u kterého se zjišťuje, zda nebyly porušeny legislativou stanovené limity obsažené látky. Účelem monitorování je sběr dat u látek, které nemají závazný limit, ale pro které existují směrné hodnoty, nebo je žádoucí je sledovat.

Monitoring krmiv je koordinovaný inspekční program, který umožňuje sledování hladin látek, pro které většinou ještě nebyly stanoveny závazné limity, avšak jsou uvedeny směrné hodnoty pro posouzení jejich výskytu v krmivech. Zjišťuje se například přítomnost mykotoxinů ve vyráběných směsích i jejich výskyt v surovinách zkrmovaných v prvovýrobě.

Vzhledem k rostoucímu zájmu spotřebitelů po informacích o bezpečnosti a jakosti krmiv pro zvířata neurčená k produkci po-

travin (zvířata v zájmovém chovu – Pet Food) pokračuje ústav v ověřování deklarace použitých zpracovaných živočišných bílkovin.

Kontroly v prvovýrobě

U prvovýrobců provádí ÚKZÚZ úřední kontroly dodržování požadavků na hygienu krmiv u provozovatelů krmivářských podniků a dále prověřuje dodržování zásad a pravidel pro prevenci, tlumení a přenos TSE (přenosná spongiformní encefalopatie).

Delegované kontroly k obsahu radionuklidů v krmivech

Monitorování radiační situace na území České republiky je zajišťováno prostřednictvím celostátní Radiační monitorovací sítě (RMS). Řízením činnosti sítě je pověřen Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB). Do celostátní radiační monitorovací sítě v působnosti zemědělského resortu je rovněž zapojen Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský, jenž zajišťuje odběr 50 vzorků (objemná krmiva a krmné směsi) pro monitorování obsahu radionuklidů v krmivech.

Ing. Olga Venerová
Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský